

THL:n tilastotuotannon periaatteet

Sote tietoarkkitehtuurin ohjausryhmä 23.11.2020

18.11.2020

Salla Säkkinen & Anna Heino

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

THL on yksi neljästä tilastoviranomaisesta, yksi 12 SVT-organisaatiosta ja yksi kuudesta ESS-tilastojen tuottajista

THL:n tilastotoimintaa ohjaavat mm.

- [Laki Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksesta](#)
- [Laki sosiaali- ja terveystietojen toissijaisesta käytöstä](#)
- [Tilastolaki](#)
- [Euroopan tilastosäädökset](#)
- Tietosuojasäädökset, Julkisuuslaki, rekisterikohtaiset erillislait...

Mikä on tilasto?

- Tilasto on **taulukkoina tai kuvioina esitetty lukumäärä- ja mittalukutietojen erityisesti valittu kokoelma, jossa tiedot ovat järjestettyinä eri ulottuvuuksien mukaan** (mm. aika, sukupuoli, alue). Tilastolta edellytetään säännönmukaisuutta.
- Tilaston käsite **ei ota kantaa lähdeaineiston tyyppiin**. Lähdeaineistona voi olla esim. kokonaisrekisteri, otoskysely tai haastattelu. Tilaston lähdeaineisto voi myös koostua monesta eri aineistosta.
- Tilastot muodostetaan säännönmukaisesti kerättävistä aineistoista, joista voi muodostaa aikasarjoja. **Tilasto on siis aikaan sidottu, toistuu säännöllisesti ja on ajantasainen**. Tuotanto on toistettavissa ja tiedoista syntyy **eheä aikasarja** (ainakin jollekin aikajänteelle) eli tietojen menetelmät ja sisällöt vakioidaan.
- **Tilasto on kaikkien käytettävissä ja moneen käyttöön sopiva sekä julkisesti ja riippumattomasti tuotettu**. Aineistosta julkistettavan tiedon osalta noudatetaan tilastotoimen yleisiä periaatteita, joita ovat puolueettomuus, objektiivisuus sekä tietosuojaan noudattaminen (yksilötietosuoja ja yritystietosuoja). Tietojen jakelu huomioidaan julkaisukalenterissa ja tiedot annetaan samanaikaisesti kaikille käyttäjille (poikkeuksena embargo-menettely tiedotusvälineille).
- **Aineiston perusluokitukset ja määrittelyt on kuvattu (metatieto)**. Tilasto esittelee tiedon lähteet, käytetyt käsitteet sekä tiedonhankinnan ja muokkauksen menetelmät.
- Tilasto sisältää **arvion tietojen luotettavuudesta ja tarkkuudesta sekä kertoo satunnaisvaihteluista ja muista virhelähteistä** (laatuseloste). Tietojen tuotantomenetelmä on **läpinäkyvä** (otannat, editoinnit, aineiston käsittely) ja se pystytään kuvaamaan.
- Tilastojulkistukset **arkistoituvat sellaisina kun ne julkaistaan**, jotta esim. tutkijoilla on tarpeen vaatiessa mahdollisuus palata aikaisemmin julkaistuun tietoon.

Tilastoeettisten periaatteiden noudattaminen tilastoviranomaisen toiminnan edellytys

Puolueettomuus ja objektiivisuus

- Julkaistuissa tilastoissa havaitut **virheet korjataan** ja **korjaukset julkistetaan** mahdollisimman nopeasti. (6.3)
- Tilastoviranomaiset **päyttävät itsenäisesti** tilastojulkistusten **ajankohdasta ja sisällöstä** [...] Julkistetut tilastot ovat yhtäläisesti ja **samanaikaisesti kaikkien käytössä**. (6.7)
- **Tilastojulkistukset** sekä tietoja koskevat lausunnot lehdistötilaisuuksissa **ovat objektiivisia ja puolueettomia**. (6.8)

Menettelytavat

- Tilastoprosesseihin liittyvää **metatietoa hallitaan** kaikkien tilastoprosessien aikana ja julkaistaan tarpeen mukaan. (8.4)

Oikea-aikaisuus ja täsmällisyys

- Tilastojen **julkistamisaika ilmoitetaan** yleisölle. (13.2)
- **Käyttäjien tarpeet otetaan** mahdollisimman hyvin **huomioon** tilastojen julkistamistiheydestä päätettäessä. (13.3)
- **Muutoksista** tilastojen jakeluaikatauluun **ilmoitetaan etukäteen**, ne selitetään ja annetaan uusi julkaisupäivämäärä (13.4)

Saatavuus ja selkeys

- Tilastojen ja niihin liittyvän metatiedon **esitys- ja säilytysmuoto** on sellainen, että se **helpottaa** tilastojen oikeaa **tulkintaa ja merkityksellisten vertailujen tekemistä**. (15.1)
- Jakelupalveluissa hyödynnetään **nykyaikaista** tieto- ja viestintätekniikkaa, menetelmiä, alustoja ja avoimen datan standardeja. (15.2)
- **Asiakkaille tuotetaan** mahdollisuuksien mukaan **räätälöityjä analyysejä** ja niistä ilmoitetaan julkisesti. (15.3)
- Tilastoviranomaiset hallinnoivat ja jakavat tuotettuihin tilastotietoihin liittyvää **metatietoa eurooppalaisten standardien mukaisesti**. (15.5)
- **Käyttäjille tiedotetaan** tilastoprosesseissa käytetyistä **menetelmistä** ja hallinnollisten tietoaineistojen ja muiden tietojen käytöstä ja integroinnista. (15.6)
- **Käyttäjille tiedotetaan** tuotettujen tilastotietojen **laadusta** Euroopan tilastojen laatukriteerien mukaisesti. (15.7)

Poimintoja [Euroopan tilastojen käytäntesäännöistä](#) /Miro Järnefelt, Luke

Toimintaa ohjaavat tilastojen laatukriteerit

1. Puolueettomuus ja läpinäkyvyys

Tilastojen tuotannossa ja raportoinnissa noudatettavat periaatteet perustuvat ulkopuolisista etunäkökohdista riippumattomaan [ammattimaiseen harkintaan ja tilastoeettisiin periaatteisiin](#). Periaatteet ovat julkisia ja havaitut virheet korjataan näkyvästi. Tilastot ovat yhtäläisin ehdoin kaikkien saatavilla.

2. Laadun hallinta

Tilastojen tiedon laatua seurataan jatkuvasti hyväksytyin menettelyin ja sitä on kuvattu riittävästi. Laadun kuvaamisen minimivaatimuksena on ajan tasalla oleva laatuseloste. Tavoitteena on, että kaikilla tilastoilla on hyväksytyt laadunvarmistusmenettelyt.

3. Tietosuoja

Tiedonantajilta saatuja tietoja käytetään vain heille ilmoitettuun käyttötarkoitukseen ja heidän yksityisyytensä sekä liike- ja ammattisalaisuutensa on suojattu tehokkaasti.

4. Tehokkuus

Tilastot tuotetaan riittävän voimavaroin ja valtuuksin, ammattitaitoisesti ja mahdollisimman tehokkaasti tiedonantajien rasitusta minimoiden.

5. Relevanssi

Tilastot sisältävät käyttäjien tarpeiden kannalta olennaisimmat valtakunnallisesti kattavat tiedot aihepiiristään.

6. Tarkkuus ja luotettavuus

Tilastot kuvaavat täsmällisesti ja luotettavasti tilastoitavia ilmiöitä, niiden tilaa ja muutoksia. Tilastointimenetelmistä ja niiden muutoksista esitetään selkeä kuvaus. Niiden vaikutus tuloksiin ja muut mahdolliset tilastojen epävarmuustekijät analysoidaan ja raportoidaan. Tilastoissa mahdollisesti havaittujen virheiden oikaisussa menetellään suosituksen mukaisesti.

7. Ajantasaisuus ja oikea-aikaisuus

Tilastojen tiedot ovat mahdollisimman ajantasaisia. Niiden julkistamisajankohta on ennakkoon tiedossa. Julkaisija ylläpitää julkistamiskalenteria.

8. Yhtenäisyys ja vertailukelpoisuus

Tilastot ovat yhtenäisiä sekä mahdollisimman vertailukelpoisia yli ajan ja alueellisesti. Tilastoissa käytetään yleisiä ja vakiintuneita, pääasiassa kansainvälisesti hyväksytyjä käsitteitä ja tilastoluokituksia. Tilastojen yhtenäisyyteen ja vertailukelpoisuuteen vaikuttavat tekijät dokumentoidaan ja niistä kerrotaan tilastojen laatuselosteissa. Määritelmällisesti toisistaan poikkeavat tiedot, jotka kuvaavat samaa ilmiötä, selkiytetään käyttämällä eri käsitteitä.

9. Saatavuus ja selkeys

Tilastot esitetään selkeässä, läpinäkyvässä ja ymmärrettävässä muodossa sekä levitetään sopivalla ja tarkoituksenmukaisella tavalla. Tilastot ja niitä tukeva metatieto sekä käyttäjille suunnatut ohjeet ovat yleisesti saatavilla. Esitystapa tukee tilastojen oikeata tulkintaa ja vertailuja. Tilastojen perusaineistot ovat käytettävissä tutkimustarkoituksiin tietosuojan vaarantumatta. Tilastosta voidaan tuottaa räätälöityjä analyyseja yksittäisen käyttäjän tai käyttäjäryhmän tarpeisiin.

[Lisätietoja SVT-tilastojen laatukriteereistä](#)

Tilastotoimen kehittämislinjaukset 2021-2023

- Tilastokeskuksen johdolla kirjoitettu – erityisesti THL, Tulli, Luke, Riso ja ETK osallistuneet lisäksi työhön.
- Uudet linjaukset on julkistettu vuosille 2021-2023; [Valtion tilastotoimen kehittämislinjaukset 2021-2023](#)
- ”Luotettavat tilastot ja tietoaineistot yhteiskunnan hyväksi ja päätöksenteon tueksi”
- Kehittämistavoitteissa käydään läpi tilastotuotannon tehtävät, tilastotoimen yhteistyötä korostetaan läpi tavoitteiden. Avainteemoina tilastojen arvon esiin tuominen, käytettävyyden edistäminen ja laadun varmistaminen sekä kumppanuuksien syventämien.
- Strateginen paperi, jonka avulla tilastoja tuottavat organisaatiot voivat tarkastella myös toimintansa painopisteitä: huomioidaanko kaikki linjaukset riittävällä konkreettisella tasolla? Onko jotain jossa pitäisi toimia vielä paremmin? Olisiko uusia yhteistyömahdollisuuksia?

Tilastojen läpivalaisutoiminta

- Vuodesta 2015 alkaen THL:n tilastoja on läpivalaistu osana Tilastokeskuksen läpivalaisuprosessia. Mukana toiminnassa myös Tulli ja Luke. Läpivalaisu on tilastojen kehittämistä yhdessä oppien, kollegiaalista yhteistyötä yli tilasto- ja organisaatorajojen, hyvien käytäntöjen oppimista ja levittämistä sekä ystävällismielistä kehittämisideointia.
- Prosessissa käydään läpi yksittäisen tilaston tilastotuotanto ja kartoitetaan toimintatavat ja tilastoon kohdistuvat vaatimukset sekä niiden toteutuminen. Antaa mm. mahdollisuuden parantaa ja varmentaa tilastotuotannon ja sen lopputuotteiden laatua sekä antaa systemaattista pohjaa toimintatapojen uudelleenarviointiin, parantamiseen ja kehittämiseen.
- Osallistutaan läpivalaisuihin yli organisaatorajojen (vastavuoroitus) eli THL osallistuu prosessiin sekä läpivalaisijana että läpivalaistavana.

Läpivalaisuprosessi:

- THL:stä läpivalaistetaan kaksi tilastoa vuodessa. Läpivalaistavat tilastot valitaan mahdollisimman hyvissä ajoin: tavoitteena on ollut, että läpivalaistavan tilaston vastuuhenkilö osallistuu joko ennen tai jälkeen oman tilastonsa läpivalaisun prosessiin myös läpivalaisijan roolissa, jotta prosessi tulee kokonaisuudessaan tutuksi.
- Tilaston vastuuhenkilö täyttää tilaston esitietolomakkeen ja toimittaa muut mahdolliset tausta materiaalit nimetylle läpivalaisutiimille. Tiimi kirjoittaa läpivalaisuraportin, tavataan noin 1-3 kertaa vastuuhenkilön kanssa, jos on lisäkysymyksiä/epäselvyyksiä. Loppuraportin valmistuttua tiimi tapaa vastuuhenkilön, jotta mm. johtopäätökset ja kokemukset voidaan muotoilla yhdessä. Raportoitujen kehittämiskohteiden toteutusaikataulu jää organisaation omiin käsiin.

Tilastotuotteiden julkaisutoimikunta

THL:ssä tilastojen julkaisukriteerien ohjeistuksesta sekä koordinoinnista vastaa Tietopalvelut-osastolla toimiva tilastotuotteiden julkaisutoimikunta. **Julkaisutoimikunta käsittelee kaikki THL:n tilastojulkaisut julkaisukanavasta riippumatta.**

Tehtävät:

- Arvioi tilastotuotteiden sisällöllistä ja julkaisuasuun liittyvää asianmukaisuutta sekä hyvän tilastotoiminnan periaatteiden mukaisuutta.
- Edistää laadukasta ja yhdenmukaista tilastotuotantoa koko THL:n laajuisesti sekä ohjeistaa tilastotuotantoon liittyvissä asioissa.
- Huolehtia Euroopan tilastoviranomaisen antamien määräysten ja niiden pohjalta tehtyjen SVT-linjausten ohjeistuksesta ja jalkauttamisesta THL:ssä.

Toimintatavat:

- Kokoontuu pääsääntöisesti joka keskiviikko klo 9.00. Puheenjohtajana Salla Säkkinen ja sihteerinä Antti Impinen.
- Tilastovastaavien toimitettava käsittelyyn tulevat materiaalit edeltävänä maanantaina klo 12 mennessä.
- Ennen/osana julkaisutoimikunnan yhdessä vastuutiedottajan kanssa. käsittelyä suunnitellaan julkaistava ajankohtaisuutinen/tiedote
- Tilastojen julkaisuajankohdat arvioidaan vuosittain loppuvuodesta seuraavan vuoden julkaisukalenterin julkaisemisen yhteydessä. Tilastovastaavien tulee tällöin suunnitella seuraavan vuoden julkistamisaikataulu ja julkaistavat raportit.
- Julkaisutoimikunnan kokoukset ovat kaikille avoimia ja osallistua saa oman mielenkiinnon mukaan matalalla kynnyksellä.

Tilastotuotteiden julkaisutoimikunnan prosessi

Vain julkaistusta datasta voi luovuttaa tietoja

- Tilastotoiminnan tasapuolisuuden sekä puolueettomuuden ja THL:n tilastoviranomaistoiminnan kannalta yksi merkittävimmistä periaatteista on **tietojen julkaisu kaikille samanaikaisesti ja yhdenvertaisesti**.
- Tietojen saaminen THL:ltä ei saa riippua esim. kysyjän julkisuusarvosta, taustaorganisaatiosta, käytettävissä olevista rahavirroista tai siitä, keneltä THL:ssä tietoja sattuu kysymään.
- Esimerkkinä STM:lle ei saa luovuttaa tietoja vain koska on THL:n tulosohjaaja ja ”isäntäorganisaatio, jolle tiedot ole avoimesti saatavilla kaikille muillekin tahoille.
- **Mitään aineisto-/tilastoluovutuksia ei saa antaa kenellekään ennen kuin tiedot on julkaistu THL:n verkkosivuilla julkisesti. Tietojen julkistuksen muoto voi vaihdella (tilastoraportti, ennakkotieto), mutta tietojen on oltava kaikille yhdenvertaisesti saatavilla.**

Velvoittavat tiedonkeruut ja niiden koordinaatio – MIKSI?

- THL-lain 5§ toteutetaan yhtenäisesti.
- Tiedonantajat huomioidaan entistä paremmin.
- Yhteenkytkeytyvät asiat tunnistetaan ja edistetään kertakirjaamista.
- Tuetaan THL:n asiantuntijoita edellä mainituissa.

→ Tiedon laadun ja kattavuuden pitkäjänteinen nostaminen

Käsitlee kaikki tietosisältömuutokset

— Pienet asiat kevyesti, suuremmat useasti

1. Onko tiedonantajia osallistettu tarpeeksi (asian koko huomioiden)?
2. Edetäänkö kohti kertakirjaamista?
3. Ovatko hyödyt haittoja suuremmat?

- Yksilön tietosuojaan
- Ammattilaisten ajankäyttöön
- Kustannuksina tiedonantajille
- Kustannukset THL:lle

+ Tiedon hyötykäyttö

Velvoittavien tiedonkeruiden koordinaatioryhmän tehtävät

(asettamispäätös)

THL-lain soveltamiseen liittyen:

- a. **Listata** koordinaation piiriin kuuluvat velvoittavat tiedonkeruut.
- b. Laatia ja hyväksyä työjärjestyksen mukaan THL-lain 5c§ ja 5d§ mainittuihin toimintatapoihin **yhtenäiset prosessit ja ohjeistaa** tiedonkeruita toimintatapojen noudattamisessa. Tarvittavat prosessit ovat seuraavat: * muutoksen merkittävyyden arviointi; * neuvottelu tiedonantajien kanssa; * tietosuojavaltuutetun kuuleminen; * hallintopäätöksen tekeminen
- c. **Tukea asiantuntijoita** ja asiantuntijaryhmiä yksittäisissä merkittävässä tiedonkeruumuutoksissa, niissä edellytettyjen neuvottelutilanteiden toteuttamista sekä viestinnässä.
- d. **Käsitellä uudet** velvoittavat tiedonkeruut tai niihin tehtävät **merkittävät muutokset** muodostamansa prosessin mukaisesti. Päättää, milloin tiedonkeruun muutos edellyttää hallintopäätöstä. Varmistaa, että tiedonantajien kanssa on neuvoteltu riittävästi. Arvioida tiedontarpeen arvoa suhteessa toteuttamisesta aiheutuviin kustannuksiin (vaikutusten arviointi).

Kertakirjaamisen edistämiseen liittyen:

- e. Edistää **tietosisältöjen harmonisointia**, jotta tarvittavat seurantatiedot syntyvät mahdollisimman pitkälti ns. ensiökäytössä, kuten osana asiakastyön kirjauksia.
- f. Varmistaa, että tiedonkeruiden kehittäminen ja erityisesti Kanta-määrittelyt etenevät **tarkoituksenmukaisessa yhteistyössä**.

Pitkäjänteiseen tietohallinnon ohjaukseen liittyen:

- g. Viestii tiedonkeruiden ennakoituista muutoksista kootusti kokoamalla vuosittain velvoittavien tiedonkeruiden **tiekartan**. Tiekartassa kuvataan tiedonkeruukohtaiset muutokset tulevalle vuodelle, 2-4 vuoden aikajänteellä ja pitkällä tähtäimellä.
- h. **Neuvottelee** velvoittavien tiedonkeruiden **tiekartan kokonaisuudesta** tietojenantajien ja muiden sidosryhmien kanssa.
- i. **Tukee tiedonkulkua THL:n sisällä** ja edistää yhteisien tulevaisuusnäkymien muodostumista erityisesti tietorakenteiden osalta.
- j. Yhteensovittaa kehittämistyötä **väestön terveys- ja hyvinvointiseurannan ohjausryhmän kanssa**.